

Lietuvos Respublikos energetikos ministerijai

2024-04-15 Nr. 22
I 2024-03-27 Nr. (1.20-05 E)3-461

DĖL NACIONALINĖS ENERGETINĖS NEPRIKLAUSOMYBĖS STRATEGIJOS PROJEKTO

Lietuvos šilumos tiekėjų asociacija (toliau – Asociacija) susipažino su Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos parengtu ir išvadoms gauti pateiktu Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. birželio 26 d. nutarimo Nr. XI-2133 „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos (toliau – Strategija) patvirtinimo“ pakeitimo“ projektu ir teikia šias pastabas ir pasiūlymus.

1. Šiuo metu centralizuoto šilumos tiekimo (toliau – CŠT) sektoriaus kuro struktūroje 80 proc. sudaro vietinis biokuras ir komunalinės atliekos, priskirtos atsinaujinančių išteklių daliai. Akivaizdu, kad tai turi reikšminės įtakos šildymo sektoriaus dekarbonizacijai, tačiau Strategijos projekto skyriuje „Šilumos sektoriaus dekarbonizacija“ pasigendama naujų vartotojų, neprijungtų prie CŠT tinklų, prijungimo tikslų ir perspektyvų bei skatinimo. Siekiant šildymo (individualaus sektoriaus) dekarbonizacijos ir efektyvių CŠT sistemų geresnio panaudojimo bei konkurencingų šilumos kainų, reikia skatinti naujų vartotojų prijungimą prie CŠT (ypač miestuose) bei riboti gabalinio taršaus kietojo kuro naudojimą individualiam šildymui tankiai gyvenamose vietovėse. Taip pat racionaliau yra importuojamą ir brangesnę elektrą palikti sritims, kur be jos negalima išsiversti. Šilumą gaminti tiesiogiai naudojant atsinaujinančius išteklius – daug pigiau ir racionaliau.

Įvertinus tai, kas išdėstyta, siūlome Strategijos projekto 143 straipsnį išdėstyti taip:

„143. Pokyčius šilumos tiekimo sektoriuje iki 2050 m. lems šios pagrindinės kryptys: pastatų energinio efektyvumo didėjimas, **neprisijungusių prie CŠT vartotojų** perėjimas prie aplinkos energiją naudojančių technologijų (pvz., šilumos siurblių) ir augantis AEI technologijų naudojimas. Bendrai suvartojamos šilumos kiekis nuosekliai mažės dėl klimato kaitos pokyčių ir augančio energijos vartojimo efektyvumo. Siekiama atsisakyti iškastinio kuro naudojimo šilumos energijos sektoriuje. **Neprisijungusius vartotojus prie CŠT skatinti jungtis prie efektyvių prieinamų CŠT sistemų ten, kur tai ekonomiškai pagrįsta, o kitur pereiti prie elektros energijos ir šilumos siurblių naudojimo. Biokuro poreikis trumpuoju laikotarpiu turėtų išaugti, tačiau nuo 2040 m. jo poreikis mažės, nes siekiama drausti kietojo gabalinio kuro naudojimą individualiam šildymui miestuose.** Dėl Lietuvos klimato sąlygų ypatumo visiškai atsisakyti biokuro neplanuojama, jo panaudojimas planuojamas ir po 2050 m.

2. Patikslinti ir Strategijos projekto 148 straipsnį išdėstant taip:

„148. Centralizuotai ir decentralizuotai tiekiamos šilumos sektoriai turėtų vystytis panašiai – atsisakyti taršaus kuro naudojimo, pereiti prie AEI, plačiau naudoti atliekinę šilumą ir aplinkos energiją, kur **technologiškai įmanoma ir ekonomiškai naudinga, modernizuoti ir plėsti CŠT sistemas, prijungiant naujus vartotojus.**“

3. Papildyti skyriaus pavadinimą taip: „Individualiai šiluma ir vėsuma apsirūpinančių vartotojų perėjimas prie elektros energijos **arba prijungimas prie efektyvių CŠT sistemų**“. O šį skyrių papildyti nauju straipsniu, nustatant, kad **skatinamas esamų ir naujų daugiabučių ir individualių namų prijungimas prie efektyvių CŠT sistemų, jei tai techniškai įmanoma ir ekonomiškai pagrįsta**.
Arba/ir 154 straipsnį išdėstyti taip:
„154. Siekiant gerinti gyventojų komfortą pastatuose, bus skatinama **prisijungti prie efektyvių centralizuoto šildymo ar vėsinimo sistemų, jeigu tai techniškai įmanoma ir dekarbonizacijos požiūriu efektyvu** arba diegti šilumos siurblius vėsumai. Planuojama, kad iki 2030 m. bus įdiegta apie 15 MW galios šilumos siurblių, o iki 2050 m. apie 50 MW galios šilumos siurblių, kurie gamins vėsumos energiją.“
4. Patikslinti Strategijos projekto 160 straipsnį:
„160. Kitos galimos kryptys CŠT sektoriaus transformacijai įgyvendinti:
160.1. palankios investavimo aplinkos, finansinių priemonių sukūrimas investicijoms į CŠT infrastruktūros atnaujinimą **ir naujų vartotojų prijungimą prie CŠT infrastruktūros**“
5. Strategijos projekto 1-oje lentelėje „Pagrindiniai 2050 m. energetikos sektoriaus pokyčių scenarijų vertinimo kriterijai“ neatspindėtas šilumos sektorius. Pavyzdžiui, galėtų būti nurodyta prie atitinkamų kriterijų, kiek susidarys liekamosios šilumos. Kadangi Strategijos projekte liekamosios šilumos surinkimas ir panaudojimas yra šildymo dekarbonizacijos dalis, todėl labai svarbu prognozuoti būsimus liekamosios šilumos kiekius. Apie liekamosios šilumos svarbą, gaminant vandenilį, siūlytina paminėti skyriuje „Vandenilio energetikos ir žaliųjų dujų vystymas“. Pavyzdžiui 131 straipsnyje: „Vandenilis ir išvestiniai jo produktai bus šio eksporto pagrindas, **o liekamoji šiluma, susidaranti šių produktų gamybos metu, panaudojama CŠT sistemose miestų šildymui ir karšto vandens ruošimui.**“
6. Taip pat papildyti Strategijos projekto 38 straipsnį prie siekių iki 2050 m.:
„**Plėtojant žvaliojo vandenilio ir jo išvestinius produktus, procesų metu susidarantią liekamąją šilumą maksimaliai panaudoti miestų šildymui ir karšto vandens ruošimui CŠT sistemose**“.
7. Strategijos projekto 41 straipsnyje pasigendama CŠT indėlio energetiniam saugumui ir patikimumui keliamuose uždaviniuose. Siūlome papildyti 41.5. papunktį taip: „**Siekti, kad centralizuoto šilumos tiekimo sistemos turėtų kelis šilumos gamybos šaltinius su autonominiais elektros generatoriais ir taip būtų užtikrinamas Lietuvos miestų šildymas, net ir esant elektros tiekimo iš nacionalinio tinklo pertrūkiams.**“
8. Strategijos projekto 77 straipsnyje nurodoma, kad *iki 2050 m. gamtinių dujų poreikis turėtų išnykti, o visą likusią metano dujų pasiūlą turėtų sudaryti biometanas, kuris bus gaminamas iš Lietuvoje esančių biomasės išteklių, ir galimai sintetinis metanas*. Daug pigiau biomasę naudoti šilumos gamybai tiesiogiai, o ne deginti iš jos pagamintas dujas. Todėl siūlome papildyti: „**Prioritetą teikti tiesioginiam biomasės panaudojimui centralizuotai šilumos ir elektros gamybai, o individualiam vartojimui reikalingą poreikį turėtų sudaryti biometanas, kuris bus gaminamas iš Lietuvoje esančių biomasės išteklių, ir galimai sintetinis metanas, jeigu jo gamyba iš žvaliojo vandenilio ir biogeninio anglies dioksido bus konkurencinga su kitomis kuro rūšimis.**“

9. Strategijos projekto 146 straipsnyje nurodoma, kad *CŠT sektorius, <...>, privalės <...>, labiau diversifikuoti naudojamus AEI išteklius šilumos gamyboje ir AEI kuro struktūrą, nes per didelę priklausomybę nuo vienos kuro rūšies energetikoje nėra tvarus ir ilgalaikis sprendimas – būtina užtikrinti šilumos gamyboje naudojamų AEI ir technologijų įvairovę*, tačiau nedetalizuojama ir nesuprantama, kuo remiantis daroma tokia prielaida. Kiek žinoma rinkos dalyviams, jokių sutrikimų pagrindinės kuro rūšies, naudojamos CŠT sektoriuje – biokuro, niekada nebuvo. Visi prisimename, kaip LR Prezidentas G. Nausėda Jungtinių Tautų Generalinėje asamblėjoje 2019 m. teigė, *kad perėjimas prie biokuro centriniame daugiabučių šildyme skatina tvarią regioninę plėtrą, diversifikuoja kaimiškųjų vietovių ekonomiką ir mažina nacionalinę priklausomybę nuo importuoto iškastinio kuro. Jis taip pat mažina šiltnamio dujų išlakas bei padeda kovoti su klimato kaita. Maža to, biokuro panaudojimas skatina žaliųjų darbo vietų kūrimą ir leidžia plėtoti visą naujų industrijų grandinę nuo biokuro gamybos iki taikomųjų tyrimų, kuriais siekiama plėtoti ir tobulinti pasiteisinusias naujas technologijas*¹. Todėl nesuprantama, kodėl Strategijos projekto autoriai įžvelgia grėsmes dėl per didelio biokuro naudojimo intensyvumo, kai apie pusę miškų priklauso valstybei ir valstybė nesunkiai gali užtikrinti reikiamą biokuro poreikį. Siūlome atsisakyti manymo, kad CŠT sektorius privalės diversifikuoti naudojamus AEI, o biokuro naudojimas yra netvaru. Bent jau šiuo metu jokių prielaidų keisti vieną AEI (biokurą) į kitą neturi nei ekonominės, nei kitokios prasmės. Be to, biokuras perkamas skaidriai biržoje, o jo gamintojų rinkoje yra pakankamai daug, kad užtikrintų tiekimo patikimumą ir konkurenciją šioje rinkoje.
10. Strategijos projekte labai daug dėmesio skiriama elektros energijos gamybai, tačiau apie elektros gamybą (bio)kogeneracijos būdu užsimenama vos du kartus, t. y. 159 ir 162 straipsniuose. Tiesa 7 straipsnyje minimas naujas ir našus 450 MW galios Lietuvos elektrinės kombinuoto ciklo **gamtinių dujų** blokas neprisidės prie Lietuvos energetikos sektoriaus dekarbonizacijos, o labiau laikytinas grėsme Lietuvos energetikai (*9 str. Pagrindinė Lietuvos energetikos sektoriaus silpnybė – priklausomybė nuo importuojamų energijos išteklių, pirmiausia naftos ir gamtinių dujų*). Todėl lieka neaišku, kaip esama kogeneracija turės transformuotis iki 2050 m., pereinant 100 proc. prie AEI. Tai liečia ne tik minėtą elektrinę, bet ir Panevėžio energijos valdomą dujinę elektrinę, teikiančią elektros rezervo paslaugą, ar neveikiančią Vilniaus TE-3 elektrinę. Siūlome **Strategijoje identifikuoti jau esamų kogeneracinių elektrinių veiklos perspektyvas bei numatyti naujų biokogeneracinių elektrinių galingumų plėtrą ir skatinimą, užtikrinant stabilią elektros energijos gamybą, nepriklausančią nuo vėjo ar saulės spinduliuotės svyravimų**.
11. Strategijos projekto 164 ir 165 straipsniuose nurodoma, kad biokuras yra strateginės svarbos energijos ištekliai, o jo poreikis CŠT sektoriui 6-7 TWh, kai teorinis potencialas apie 20 TWh. Biokuras ne tik AEI struktūros dalis, bet ir šiuo metu pigiausia AEI alternatyva CŠT sektoriui, tad neaišku, kuo remiantis 167 str. teigiama, kad *ateityje biomasės dalis CŠT naudojamame kuro struktūroje turi mažėti dėl kitų AEI naudojančių technologijų plėtros*. Nesuprantamas strateginis tikslas mažinti biokuro vartojimą ir šią AEI technologiją keisti kokia nors kita, kai tiek kainos, tiek pasiūlos atžvilgiu nieko geriau rinkoje nėra ir neaišku, kada bus. Todėl siūlome 167 straipsnį papildyti taip:
„Ateityje biomasės dalis CŠT naudojamame kuro struktūroje **gali** mažėti dėl kitų AEI naudojančių technologijų plėtros, **jei bus ekonomiškai pagrįsta, susidėvėjusius biokuro**

¹ <https://lrp.lt/lt/ziniasklaidos-centras/prezidento-kalbos-ir-sveikinimai/prezidento-kalba-it-klimato-kaitos-virsuniu-susitikime/36145>

katilų galingumus, keisti kogeneraciniais įrenginiais arba alternatyviomis technologijomis.

Asociacijos prezidentas

dr. Valdas Lukoševičius

M. Paulauskas, tel. (85) 266 7096, el. p. mantas@lsta.lt